

ACC. N:R M. 14616: 1-7.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Frans Mårtensson, Brantenk*
Härad: *Jönestad* Berättare: *" "*
Socken: *Ö Köbbelöv* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1877* i *Ö Köbbelöv*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

*x även uppg. fr.
f. smedmästare
H. Hvidsberg,
Simrishamn*

I medlen. s. 1-7.

LUF 109

Skriv endast på denna sida.

Träke kontraktbunden
yrkessmed,

ACC. N:R M. 14616:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det kunde förekomma att yrkessmeden lät någon av
sina arbetare deltaga i höstarbetet hos någon av
kunderna då höstarbetet brådskade. I Ö. Nöbbelövs
socken, med ett 60-tal lantbruk, har sedan långt tid
baka i tiden funnits två smedjor, belägna i Eis-
lövs by. Smederna där och smeder i andra byar kon-
kurrerade med varandra i vissa yrkesgrenar. På
ansågs till ex. den ene smeden vara skickligast
i vagnbeslagsarbeten. En annan smed ansågs
vara skickligast i hovbeslag. En annan smed
ansågs vara skickligast i tillverkning av egg-
verktyg och i att slå och skärpa stenbor.

Smedesarbetena utfördes i regel på beställning.
Liesmeder och bössmeder hade sina hemvist och
verksamhetsområde i norra Skånes skogsströk-
ter, kanske en följd av snapphansfejden.

1) Smedens utbildning bestod i regel i, att han som 15-16-åring
kom från något arbetarehem och i minst 3 år

stall i lära hos någon erkänt skicklig smedmästare. Särskild arbetstid var i regel från kl. 7 på morgonen till kl. 8 på kvällen, endast avbruten för att ^{är} middag. På kallat fritidsarbete fingo de utföra efter den vanliga arbetstiden. Behandlingen i övrigt var som vanligt den tiden sträng. Någon ^{lön} fästes ^{30 kr.} sällan. Smedens anseende berodde på hans yrkesskicklighet. Men något att säga till om i det kommunala hade han knappast. Smedgesäller, såväl som andra yrkesgesäller voro i allmänhet kända för att vara skämhamna uppslagsmakare och voro ansedda som något finare än bonadrängar i allmänhet. Yrkessmeden höll vanligen en gesäll och en åt två lärtingar. Det fanns för 40-50 år sedan en yrkessmed i Timrishamn, som hette Palmgren och som var mycket kunnig i djursjukdommar och som vid inträffade sjukdomsfall såväl blanda nötkreatur som hästar

X och då han även kunde skriva recept för medicin, var han mycket anlitad av djurägare. Äu smeder fungerat som tandläkare har jag bara hört som skämlhistorier t.ex. en man kom i smedjan och kläde^{en} över tandvärk, vilket smeden förklarade sig kunna tota. Smeden gav mannen ett smalt band att binda om den värkande tanden och så fäste snöret i skruvstället, varpå smeden häftigt höll ett rödglödigt jern under mannens näsa med påfölja att mannen häftigt ryckte till och tanden drogs ut. Ett vanligt ordstäv bland folk är: "Smeds märr och skomakarens käring gå alltid barfota." Under arbete i smedjan, voro alltid mästaren och gesällen klädda i skinnfökläde. Under fritid voro de klädda som folk i allmänhet. Smeden bodde i gammaltid i samma hus i vilket smedjan var inredd. Barfaden bestod i allmänhet av storsluga av husets bredd, två mindre

3)
X Se vidare blad 7

rum, kök och gesällkammare, vilket tog halva
huset. I andra halvan var inredning verkstad och
skostall, med plats för två hästar. Kolrummet var
i allmänhet en skjul upp till smedjans^{3de} vägg.
Huset hade vanligen en bredd av 10 à 12 alnar
och en längd av en 35 alnar, lågt och halmtäckt.
Rörstocken till smedjan gick högre upp över
takåsen än husets skorsten. I äldre tid fanns betg
i smedjan, som drogs för hand av yngste lärn-
pojken. Smedjorna ha under årens gång nästan
helt mekaniserats. I äldre tid mer än nu, sam-
lades folk i smedjan för att tala om dagsny-
heter och gemensamma intressen. Fägnar om
övernaturliga väsen i smedjan har jag aldrig
hört. Smidesjärn och stål köpte smeden av
järnhandlaren i närmaste stad liksom kolet.
4) Sådana saker som smeden smide, såsom knivar
och yxor, slipade smeden själv. Xvilken också skul-
le slå med storstugan när mästern smide

Upp till ärsjan var byggad eldstad med rist på den
na lades en halmriska med vedpinnar över
och fuktad träkol. Man tände så på halmrisk-
kan, drog några tag i belgen, så var fyren i gång.
Fvelning tillgick så att två järn lades i elden
och glödgrades, varefter de lades över varandra
och hamrades samman. Vid hårdning av mejs-
lar och stenborr, glödgrades dessa först, men stuc-
kos ej direkt ned i kallt vatten, då de skulle
blivit hårda och sköra, utan man strökt dem
längs vattenytan tills de fingo en i rött grönt
och blott skiftande färg, då de samtidigt som
de hårdnade fingo en viss elastiskhet i eggen. +
Knivar hårdades genom direkt neddopning
i kallt vatten. Hjulringar som skulle läggas
om, glödgrades först till ungefär en trejedel av
sin längd varefter de kländes fast, varefter man
5) Denna hårdning kallades "löphårdning".

rykessmed

ACC. N:R M. 14616:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

med ett slags grova järnfänger drog ringen nå-
got samman i glödringen. Vid hovbeslagning
var någon av hästägarens drängar närvarande
för att hålla upp hästen. Smeden verkade av tra-
sigt och överflödigt horn dels med huggklinga, dels
med ett eggverktyg med ett 3 dm. långt skaft med
runda skiva i ändan. Genom att sätta mot bröstet
och samtidigt hålla om det med handen kunde
smeden slättokära hoven. För ytterligare avputs-
ning användes rasp. När djuret mycket utrygt,
lade man broms på det samma. Bromsen bestod av
ett träskaft 2 dm. långt med en snoddmarka i
ena ändan. Denna marka lades om hästens öra
eller överläpp, varpå vreds runt med skaftet
tills hästen föll ihop och lugnade sig. Oarna
skoddes med tunna järnskenor, en på varje klöv,
som var gjorda med en fåhätta fram till, som
6) föjdes ned över klövens rinnerida. Skenan spika-

yrkesmed

ACC. N:R M. 14616:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

des i klövens yttersida med 3, 2 a 3 cm långa söm.
Hälskor och hälskosöm tillverkades i föråd när
där var lid därtill. Fin namnstämpel brände some-
den in i vissa tillverkade saker såsom yxor.
Till följa av maskinteknikens utveckling bör-
jade smidesverkstäderna att mer och mer
moderniseras omkring och efter sekelskiftet.
Man anskaffade elektrisk fläkt, större svarv, borma-
skin, fjäderhammare m. m. vilket drives med
elektrisk kraft. Av järnskröt till ex. av 4 gamla häst-
skor, smiddes stänger av vilka sedan smiddes nit-
naglar och spik. Täger om okända väsen i
smedjorna, är okänt på skånska slätten.

x Om smedmästare Palmgren går även en historia, att
han en gång behandlat en häst till en lantbr. Men då lantbr.
ej tydde sig om att betala, skickade Palmgren honom en
så lydande räkning: "Betat en häst som dog, 5 kronor."

7)